

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Πρακτικά 9^{ου} Συνεδρίου

**Η Ποιότητα στην Εκπαίδευση:
Προκλήσεις, διακυβεύματα, πρακτικές**

23-24 Νοεμβρίου 2024

Η Ποιότητα στην Εκπαίδευση: Προκλήσεις, διακυβεύματα, πρακτικές
Πρακτικά 9^ο Συνεδρίου

ISBN: 978-618-87695-2-6

© 2025, Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ποιότητα στην Εκπαίδευση Ενηλίκων και μεταφορά μάθησης στο χώρο εργασίας	7
Η αναποτελεσματικότητα της «ποιότητας» της εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων στην Ελλάδα, υπό το πρίσμα του στόχου της «ισότητας»	16
Μοντέλα Διασφάλισης Ποιότητας Προγραμμάτων Εκπαίδευσης στο Χώρο Εργασίας: μια κριτική συζήτηση στο πλαίσιο των πολιτικών δια βίου μάθησης.....	22
STEM και Εκπαιδευτική Ρομποτική στα ΣΔΕ: Παρουσίαση Παρέμβασης με Συνδεδεμένα και Συμπληρωματικά Εκπαιδευτικά Σενάρια	28
Το φύλλο περιγραφικής-ποιοτικής αξιολόγησης των εκπαιδευομένων στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας ως καλή πρακτική ποιοτικής εκπαίδευσης.....	33
Η δυναμική της Εκπαίδευσης Ενηλίκων υλοποιούμενη ως εκπαιδευτική συμπερίληψη Γυναικών Εκπαιδευομένων στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: ΕΡΕΥΝΑ – ΔΡΑΣΗ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ.....	39
Πρόγραμμα MAGNET: Ελκύνοντας την ποιότητα της πανεπιστημιακής διδασκαλίας και μάθησης.....	44
Διερεύνηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και των διεθνών τάσεων.....	49
Τα MOOCs ως εργαλείο υποστήριξης της ποιότητας στην πανεπιστημιακή διδασκαλία :Η περίπτωση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος MAGNET	53
Οικογένεια, εκπαίδευση, ποιότητα σχέσεων Τεμνόμενες ή παράλληλες διαδρομές (;).....	57
Διαδραστικές μαθησιακές πρακτικές εκπαίδευσης ενηλίκων για τη βιωσιμότητα του πλανήτη	62
Κατασκευή δεικτών ποιότητας για την αξιολόγηση των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας.....	67
Προς μια ποιοτική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας	75
Η Αξιοποίηση του διαδραστικού πίνακα στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας σε ενήλικες: Η περίπτωση του ΣΔΕ Μεσολογγίου	80
Ποικίλες δεξιότητες για ποικίλες διαδρομές ζωής: αποτελέσματα της έρευνας για τις μαθησιακές διαδρομές νέων ενηλίκων (18-29) στο Ευρωπαϊκό έργο CLEAR	85
«Σχεδιασμός και διεξαγωγή Ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus+ με βάση τα χαρακτηριστικά και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ενηλίκων μαθητών του 3 ^{ου} Εσπερινού Επαγγελματικού Λυκείου Αλεξανδρούπολης».....	91
Η συνδρομή του στρατηγικού σχεδιασμού μαθησιακής κινητικότητας Erasmus+ στη βελτίωση της ποιότητας στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση.....	97
Τα προβλήματα ποιότητας της Ελληνικής Εκπαίδευσης, οι αιτίες τους και η αντιμετώπισή τους	103
Ο Ρόλος του Σχολικού Ψυχολόγου στην Ελληνική Εκπαίδευση: Προκλήσεις και Στρατηγικές για την Ενίσχυση της Εκπαιδευτικής Ποιότητας	106
Διασφάλιση Ποιότητας στην Εκπαίδευση Ενηλίκων: Η Συμμετοχική Εκπαιδευτική Απόφαση, από το Εγώ στο Εμείς.....	111

Κατασκευή δεικτών ποιότητας για την αξιολόγηση των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας

Construction of quality indicators for the evaluation of Second Chance Schools

Αφροδίτη Βεργίδου, Σύμβουλος-καθηγήτρια στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Afroditi Vergidou, Tutor in Hellenic Open University
afrovergi@gmail.com

Δανάη Βαϊκούση, Καθηγήτρια ΑΣΠΑΙΤΕ
Danai Vaikousi, Professor, Department of Education, Higher School of Pedagogical and Technological Education.
dbaikousi@gmail.com

Περίληψη

Οι ποιοτικές προδιαγραφές των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) αποτελούν ρητή διάσταση του σχεδιασμού της ίδρυσής τους, που προτάθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο Λευκό βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση του 1995. Τα ερευνητικά μας ερωτήματα είναι: α) ποιές από τις προτεινόμενες ποιοτικές προδιαγραφές των ΣΔΕ υιοθετήθηκαν και θεσμοθετήθηκαν από τις ελληνικές εκπαιδευτικές αρχές, στη διαχρονική εξέλιξη του θεσμού β) ποιοί δείκτες ποιότητας των ΣΔΕ διαμορφώνονται με βάση τη διερεύνηση της λειτουργίας τους.

Λέξεις-κλειδιά: Αξιολόγηση, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, Δείκτες ποιότητας

Abstract

The quality standards of Second Chance Schools (SCEs) are an explicit dimension of the planning of their establishment, proposed by the European Commission in its 1995 White Paper on Education and Training. Our research questions are a) which of the proposed quality standards of SCEs were adopted and institutionalized by the Greek educational authorities, in the evolution of the institution over time, b) which quality indicators of SCEs are formed based on the investigation of their operation.

Keywords: Evaluation, Second Chance Schools, Quality indicators

1. Εισαγωγή

Δείκτες ποιότητας προτάθηκαν για πρώτη φορά το 1999 από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, σε μια εμπειρισταωμένη μελέτη, με σκοπό την εσωτερική αξιολόγηση και τον προγραμματισμό του εκπαιδευτικού έργου στις σχολικές μονάδες (Σολομών, 1999). Ανέρχονται σε είκοσι και κατανέμονται σε τρία επίπεδα και επτά θεματικές περιοχές (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Θεματικές περιοχές και δείκτες ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου (Πηγή: Σολομών, 1999, σελ. 30)

ΕΠΙΠΕΔΟ α	ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
<i>ΔΕΔΟΜΕΝΑ</i>	<i>1. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΜΕΣΑ-ΠΟΡΟΙ</i>	1.1. Κτίριο, χώροι, εξοπλισμός 1.2. Οικονομικοί πόροι

	2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ-ΒΙΒΛΙΑ	2.1. Πρόγραμμα Σπουδών 2.2. Σχολικά Βιβλία – Οδηγίες
	3. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	3.1. Διδακτικό Προσωπικό 3.2. Διοικητικό-Ειδικό Επιστημονικό-Βοηθητικό Προσωπικό
ΕΠΠΕΔΟ β	ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ	4. ΔΙΟΙΚΗΣΗ	4.1. Συντονισμός Σχολικής Ζωής 4.2. Διαμόρφωση, Εφαρμογή Σχολικού Προγράμματος 4.3. Αξιοποίηση Μέσων- Πόρων
	5. ΚΛΙΜΑ ΣΧΕΣΕΙΣ- ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	5.1. Σχέσεις Εκπαιδευτικών μεταξύ τους, με το Υπόλοιπο Προσωπικό 5.2. Σχέσεις Εκπαιδευτικών- Μαθητών και Μαθητών μεταξύ τους 5.3. Σχέσεις Σχολείου- Γονέων/κηδεμόνων 5.4. Σχέσεις Σχολείου με Εκπ/κους Θεσμούς, Τοπική και Ευρύτερη Κοινωνία
	6. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ- ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	6.1. Ποιότητα της Διδασκαλίας 6.2. Ποιότητα της Μάθησης 6.3. Λειτουργία της Αξιολόγησης
ΕΠΠΕΔΟ γ	ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	7. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ	7.1. Φοίτηση-Ροή-Διαρροή των Μαθητών 7.2. Επίδοση- Πρόοδος των Μαθητών 7.3. Ατομική και Κοινωνική Ανάπτυξη των Μαθητών 7.4. Κατευθύνσεις των Μαθητών

Οι δείκτες ποιότητας αυτοί κατασκευάστηκαν με βάση την διεθνή εκπαιδευτική έρευνα και βιβλιογραφία, σε συνδυασμό με διαδικασίες αυτοαξιολόγησης των σχολείων, και προτάθηκαν ως «ένα πλαίσιο για τη συστηματική προσέγγιση των διαφόρων θεμάτων της σχολικής πραγματικότητας από τα μέλη της σχολικής μονάδας» (ό.π., σελ. 29).

Στα δεδομένα (επίπεδο α) περιλαμβάνονται στοιχεία της σχολικής μονάδας που αποτελούν αρμοδιότητα της πολιτείας, δηλαδή των εκπαιδευτικών αρχών (σχολικό κτίριο, εξοπλισμός, λειτουργικές δαπάνες, προγράμματα σπουδών, βιβλία, στελέχωση κ.λπ.). Στις διαδικασίες (επίπεδο β) περιλαμβάνεται το έργο των διδασκόντων και των διοικητικών στελεχών της σχολικής μονάδας και στα αποτελέσματα (επίπεδο γ) περιλαμβάνονται στοιχεία που αφορούν την φοίτηση και την πρόοδο των μαθητών.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στην ερευνητική μέθοδο, στα πραγματολογικά δεδομένα μας, στους προτεινόμενους δείκτες ποιότητας και τέλος θα παραθέσουμε τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε.

2. Μεθοδολογία

Στόχοι της εργασίας μας είναι η ανάδειξη των ποιοτικών προδιαγραφών που προβλέφθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ίδρυση των ΣΔΕ, η διερεύνηση της εφαρμογής τους από τις ελληνικές εκπαιδευτικές αρχές, καθώς και η διαμόρφωση δεικτών ποιότητας, με βάση τη λειτουργία των ΣΔΕ στην Ελλάδα.

Ως ερευνητική μέθοδο χρησιμοποιήσαμε την ποιοτική ανάλυση τεκμηρίων, με μονάδα ανάλυσης το θέμα (Βάμβουκας, 2007).

Τα τεκμήρια που θα εξετάσουμε είναι αφενός θεσμικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των ελληνικών εκπαιδευτικών αρχών, αφετέρου οι τριμηνιαίες εκθέσεις διευθυντών/ντριών ΣΔΕ, που αναφέρονται σε ένα σχολικό έτος λειτουργίας τους. Το δείγμα ανέρχεται σε 13 διευθυντές/ντριες ΣΔΕ. Συνολικά μελετήθηκαν 39 εκθέσεις.

Τα ερευνητικά μας ερωτήματα είναι:

α) ποιές από τις προτεινόμενες στο Λευκό Βιβλίο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προδιαγραφές των ΣΔΕ θεσμοθετήθηκαν από τις ελληνικές εκπαιδευτικές αρχές, στην διαχρονική εξέλιξη του θεσμού,

β) ποιοί δείκτες ποιότητας των ΣΔΕ διαμορφώνονται με βάση τη διερεύνηση της λειτουργίας τους.

Τα στοιχεία αντλήθηκαν από ευρύτερη έρευνα.

3. Ποιοτικές προδιαγραφές για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: Τα δεδομένα

Η ποιότητα των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), με σκοπό την επίτευξη θετικών διακρίσεων στην εκπαίδευση υπέρ των λιγότερο ευνοημένων ομάδων (βλ. Μουζέλης κ.ά., 2012), αποτελεί ρητή διάσταση του σχεδιασμού τους. Οι ποιοτικές προδιαγραφές τους περιγράφονται στο Λευκό βιβλίο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, του 1995, και είναι οι εξής (1996, έκδοση στην ελληνική γλώσσα):

- α. τάξεις με περιορισμένο αριθμό εκπαιδευομένων
- β. κίνητρα για την προσέλκυση εξειδικευμένων εκπαιδευτικών υψηλού επιπέδου
- γ. ρυθμός διδασκαλίας προσαρμοσμένος στους εκπαιδευόμενους
- δ. ανάπτυξη αθλητικών, πολιτιστικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων
- ε. δικτύωση των ΣΔΕ

στ. εξοπλισμός των ΣΔΕ με πολυμέσα και μαζική χρήση των τεχνολογιών της πληροφορίας

Από την ανάλυση περιεχομένου των τεκμηρίων μας προέκυψαν τα ακόλουθα δεδομένα ανά κατηγορία/κριτήριο ποιότητας:

α. Αριθμός εκπαιδευομένων ανά τμήμα

«Κάθε τμήμα του ΣΔΕ αριθμεί από 10 μέχρι 15 εκπαιδευόμενους» (Υ.Α. 2373/2003, άρθρο 8).

«Κάθε τμήμα του ΣΔΕ αριθμεί από δεκαπέντε (15) έως είκοσι δύο (22) εκπαιδευόμενους» (Υ.Α. 260/2008, άρθρο 5).

«Κάθε τμήμα του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) αριθμεί από δώδεκα (12) έως είκοσι (20) εκπαιδευόμενους» (Υ.Α. 5953/2014, άρθρο 5).

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, ο αριθμός εκπαιδευομένων ανά τμήμα αυξήθηκε.

β. Κίνητρα για τους διδάσκοντες

«Για τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση [οι εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας στο ΣΔΕ είναι] μέχρι 16 ώρες. Ανάλογα με τα χρόνια προϋπηρεσίας, κλιμακώνονται οι ώρες διδασκαλίας σύμφωνα με τα ισχύοντα στα Πειραματικά σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» (Υ.Α. 2373/2003, άρθρο 8).

«Για τους αποσπασμένους, από τη Δευτεροβάθμια και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, εκπαιδευτικούς ισχύει το προβλεπόμενο για κάθε εκπαιδευτικό ωράριο μειωμένο κατά τρεις ώρες» (Υ.Α. 260/2008, άρθρο 6 §2γ).

«...για τους αποσπασμένους από τη Δευτεροβάθμια και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση εκπαιδευτικούς, ισχύει το προβλεπόμενο για κάθε εκπαιδευτικό ωράριο» (Υ.Α. 5953/2014, άρθρο 6 § Γ4).

Όπως διαπιστώνουμε, αρχικά θεσμοθετήθηκαν κάποια κίνητρα για τους διδάσκοντες, που όμως στην συνέχεια καταργήθηκαν.

γ. Ρυθμός διδασκαλίας – πρόγραμμα σπουδών

«τα ΣΔΕ [...] διαμορφώνουν ένα ευέλικτο πρόγραμμα σπουδών ώστε να αξιοποιούνται όλοι οι κοινωνικοί χώροι στους οποίους υπάρχει γνώση και συσσωρευμένη εμπειρία (χώροι εργασίας, κοινωνικής συνάθροισης, καλλιτεχνικής δημιουργίας, πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.α.» (Υ.Α. 2373/2003, άρθρο 3).

« Το πρόγραμμα σπουδών και των δραστηριοτήτων των ΣΔΕ διαμορφώνεται με βάση τις προδιαγραφές και τις εγκυκλίους του ΙΔΕΚΕ από τους συλλόγους διδασκόντων (Υ.Α. 2373/2003, άρθρο7).

«Το πρόγραμμα σπουδών συντάσσεται από την αρμόδια υπηρεσία Μελετών και εκπαιδευτικού σχεδιασμού της ΓΓΕΕ [Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων]...Η Εθνική Επιτροπή Δια Βίου Μάθησης εκφράζει γνώμη προς το Γενικό Γραμματέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ο οποίος αποφασίζει για την υλοποίηση του προγράμματος» (Υ.Α. 260/2008, άρθρο 4 §6).

«Το πρόγραμμα σπουδών επικαιροποιείται πριν την έναρξη του σχολικού έτους, με απόφαση του υπουργού παιδείας και θρησκευμάτων, κατόπιν πρότασης της ΓΓΔΒΜ [Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης]» (Υ.Α. 5953/2014, άρθρο 4 § 6γ).

Ωστόσο, υπάρχει η δυνατότητα προσαρμογών:

«Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα είναι δυνατόν να τροποποιείται καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες και προτεραιότητες» (Υ.Α. 5953/2014, άρθρο 4 §6γ).

δ. Ανάπτυξη αθλητικών, πολιτιστικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων

Στα ΣΔΕ αναπτύσσεται:

«...ο κοινωνικός γραμματισμός, στον οποίο εντάσσεται η Ευρωπαϊκή διάσταση και η κοινωνία των πολιτών, αντιρατσιστική ευαισθητοποίηση των εκπαιδευομένων, η ευαισθητοποίηση, τέλος, απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα» (Υ.Α. 2373/2003, άρθρο 7).

Στις επόμενες Υ.Α. η πρόβλεψη αυτή καταργείται και αντικαθίσταται από την παρακάτω:

«Προβλέπονται, επίσης, δραστηριότητες που σχετίζονται με την ελεύθερη έκφραση των εκπαιδευομένων μέσω των τεχνών και του αθλητισμού με απώτερο στόχο την ποιοτική διαχείριση του ελεύθερου χρόνου τους» (Υ.Α. 260/2008. άρθρο 4 §3).

Στην συνέχεια, στην πρόβλεψη αυτή, προστίθενται οι διευκρινίσεις ότι οι δραστηριότητες αυτές «αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας [και] πραγματοποιούνται καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους» (Υ.Α. 5953/2014, άρθρο, 4 §3).

ε. Δικτύωση των ΣΔΕ

« Η δημιουργία δικτύων συνεργασίας μεταξύ της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κοινωνικών φορέων και επιχειρηματικού κόσμου για τη στήριξη του σκοπού και της λειτουργίας των σχολείων είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί ο σκοπός των ΣΔΕ που είναι η κοινωνική ένταξη και ανέλιξη των εκπαιδευομένων» (Υ.Α. 2373/2003, άρθρο 13).

Το άρθρο περιλαμβάνεται στην Υ.Α. 260/2008 (άρθρο 9) με την προσθήκη και της οικονομικής ένταξης των εκπαιδευομένων, καθώς και στην Υ.Α. 5953/2014 (άρθρο 12).

στ. Εξοπλισμός των ΣΔΕ με πολυμέσα και μαζική χρήση ΤΠΕ

Στο θεσμικό πλαίσιο δεν περιλαμβάνονται προβλέψεις για τις υλικοτεχνικές υποδομές των ΣΔΕ. Ωστόσο, από τις εκθέσεις των διευθυντών/ντριών προκύπτουν μεγάλες ελλείψεις σε Η/Υ και ευρύτερα στον εξοπλισμό που απαιτείται. Ενδεικτικά:

«[Οι Η/Υ του ΣΔΕ] είναι παλιοί και ξεπερασμένοι σε όλα τα επίπεδα (hardware και software)» (ΣΔΕ 2).

«Στο σχολείο υπάρχουν πάρα πολλά προβλήματα που αφορούν τον εξοπλισμό του» (ΣΔΕ 6).

Στη συνέχεια παραθέτουμε τους δείκτες ποιότητας των ΣΔΕ , που προκύπτουν από την ανάλυση περιεχομένου των τριμηνιαίων εκθέσεων του δείγματος.

4. Προτεινόμενοι δείκτες ποιότητας των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας

Για την ομαλή υλοποίηση του «Προγράμματος ΣΔΕ», που συγχρηματοδοτείται από εθνικούς και ενωσιακούς πόρους, υποβάλλονται από τον διευθυντή ή την διευθύντρια ΣΔΕ κάθε τρίμηνο εκθέσεις στο ΙΝΕΔΙΒΙΜ (Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης) με στοιχεία για συγκεκριμένες θεματικές περιοχές. Οι εκθέσεις κοινοποιούνται στην αρμόδια Γενική Γραμματεία. Το περιεχόμενο των εκθέσεων, καλύπτει έξι θεματικές περιοχές (βλ. Πίνακα 2).

Πίνακας 2. Θεματικές περιοχές για την σύνταξη των εκθέσεων λειτουργίας/πεπραγμένων ή απολογιστικών εκθέσεων των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας

1.	Λειτουργία σχολείου (συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου).
2.	Παιδαγωγικές συνεδριάσεις – συνεδριάσεις συλλόγου, συμβουλευτικές υπηρεσίες.
3.	Εκδηλώσεις-δραστηριότητες-εκπαιδευτικές επισκέψεις

4.	Πρωτοβουλίες και καινοτόμες δράσεις
5.	Προβολή του σχολείου στην τοπική κοινωνία-ενέργειες δημοσιότητας και προσέλκυσης εκπαιδευομένων.
6.	Προβλήματα, προβληματισμοί, δυσκολίες, προτάσεις.

Μετά από ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των εκθέσεων διευθυντών/ντριών ΣΔΕ του δείγματος (σχολικό έτος 2018-19) κατασκευάστηκαν δείκτες ποιότητας ανά επίπεδο και ανά θεματική περιοχή (βλ. Πίνακα 3).

Πίνακας 3. Δείκτες ποιότητας των ΣΔΕ

Επίπεδο Α	Ενέργειες της Κεντρικής διοίκησης
Θεματικές Περιοχές	Δείκτες ποιότητας
1. Στελέχωση	1.1. Αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί 1.2. Ωρομίσθιοι 1.3. Σύμβουλοι
2. Εκπαιδευτικό περιβάλλον δράσης	2.1. Σχολικό κτήριο 2.2. Εξοπλισμός 2.3. Λειτουργικές δαπάνες
3. Υποστηρικτικές δράσεις για το εκπαιδευτικό έργο	3.1. Επιμόρφωση των διδασκόντων 3.2. Συμβουλευτικές επισκέψεις ειδικών

Επίπεδο Β	Σχολικές δράσεις και σχολική ηγεσία
Θεματικές Περιοχές	Δείκτες ποιότητας
4. Επικοινωνιακές δράσεις	4.1. Ενημερώσεις της τοπικής κοινωνίας για το έργο των ΣΔΕ 4.2. Επαφές με δυνητικά υποψηφίους εκπαιδευόμενους
5. Συνεργασίες με άλλους φορείς	5.1. Με συνδικαλιστικούς, επαγγελματικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς φορείς. 5.2. Με εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς φορείς 5.3. Με διεθνείς φορείς και συμμετοχές σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα
6. Πολιτιστικές δραστηριότητες	6.1. Ενδοσχολικές (εντός του ΣΔΕ) 6.2. Εξωσχολικές (εκτός του ΣΔΕ)
7. Πολιτική κοινωνικοποίηση	7.1. Επισκέψεις σε φορείς λήψης αποφάσεων πολιτικής 7.2. Εκδηλώσεις - συζητήσεις

Επίπεδο Β	Σχολικές δράσεις και σχολική ηγεσία
Θεματικές Περιοχές	Δείκτες ποιότητας
8. Σχεσιοδυναμικές δραστηριότητες	8.1. Πρακτικές για την σχολική ένταξη των εκπαιδευομένων 8.2. Πρακτικές για την επιμόρφωση και την επαγγελματική ανάπτυξη του επιστημονικού προσωπικού. 8.3. Κοινωνικές εκδηλώσεις
9. Πρόγραμμα σπουδών και εκπαιδευτικό υλικό	9.1. Διαθέσιμο ενδεικτικό εκπαιδευτικό υλικό ανά γραμματισμό 9.2. Εμπλουτισμός βιβλιοθήκης
10. Σύνδεση με τον κόσμο της εργασίας και εκπαιδευτικές προοπτικές αποφοίτων	10.1. Επισκέψεις σε εργασιακούς χώρους 10.2. Προώθηση εκπαιδευομένων στην απασχόληση 10.3. Φοίτηση αποφοίτων σε εκπαιδευτικές δομές <u>μετα</u> γυμνασιακού επιπέδου

ΕΠΙΠΕΔΟ Γ	Εκπαιδευτικές δράσεις
Θεματικές Περιοχές	Δείκτες ποιότητας
11. Σχέδια δράσης (projects) και εργαστήρια	11.1. Πολιτιστικά και σχεσιακά θέματα 11.2. Πρακτικά και χρηστικά θέματα
12. Καλές πρακτικές	12.1. Βραβεύσεις και τιμητικές διακρίσεις 12.2. Πιστοποιήσεις εκπαιδευομένων (π.χ. ECDL) 12.3. Εκπόνηση εκπαιδευτικού υλικού ανά γραμματισμό

5. Συμπεράσματα

Από τη σύγκριση των ποιοτικών προδιαγραφών που προτάθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη λειτουργία των ΣΔΕ, με τους διαδοχικούς Κανονισμούς Οργάνωσης και Λειτουργίας των ΣΔΕ προκύπτει ότι ενώ αρχικά ορισμένες από τις προδιαγραφές αυτές θεσμοθετήθηκαν (Ανάγνου, 2011.2016). στη συνέχεια οι ελληνικές εκπαιδευτικές αρχές σταδιακά τις κατήργησαν ή τις συρρίκνωσαν (βλ. Βεργίδης & Βεργίδου, 2024^α.2024^β . Νικολοπούλου, 2017).

Οι δείκτες ποιότητας που διαμορφώνονται με βάση τη λειτουργία των ΣΔΕ, όπως καταγράφεται στις εκθέσεις των διευθυντών/ντριών που μελετήσαμε, αναδεικνύουν τόσο τα επιτεύγματά τους, όσο και τα προβλήματα τα οποία έχουν δημιουργηθεί.

Συμπερασματικά, από την εργασία μας προκύπτει ότι η καθιέρωση ποιοτικών προδιαγραφών λειτουργίας των ΣΔΕ δεν αρκεί, απαιτείται η αντίστοιχη εκπαιδευτική πολιτική και ηγεσία, τόσο σε κεντρικό επίπεδο (αρμόδια Γενική Γραμματεία, ΙΝΕΔΙΒΙΜ) όσο και σε επίπεδο σχολικής μονάδας (Βεργίδου,2016). Επίσης, η κατασκευή δεικτών ποιότητας μπορεί να πραγματοποιηθεί εκ των άνω προς τα κάτω (top - down), αλλά η εξειδίκευσή τους στη

συγκεκριμένη πραγματικότητα του θεσμού επιβάλλει την εκ των κάτω προς τα άνω (bottom up) διαμόρφωσή τους, ώστε οι δείκτες να αποτελούν ισχυρό εργαλείο αφενός διερεύνησης της υπάρχουσας κατάστασης και αξιολόγησης, αφετέρου βελτίωσης της λειτουργίας των ΣΔΕ.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Ανάγνου, Ε. (2011). *Εκπαιδευτική πολιτική στην εκπαίδευση ενηλίκων: Η αναπαραγωγή και ο μετασχηματισμός των βασικών αρχών και χαρακτηριστικών των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας μέσα από τις πρακτικές των διευθυντών τους. Εμπειρική έρευνα*, Διδακτορική διατριβή, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Ανάγνου, Ε. (2016). *Ιχνηλατώντας την εκπαιδευτική πολιτική για έναν θεσμό εκπαίδευσης ενηλίκων: η δημιουργία και εξέλιξη του δικτύου των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας στη Ελλάδα (1997-σήμερα)*. Θέματα Ιστορίας και εκπαίδευσης 13-14, 125-126.
- Βάμβουκας, Ι. (2007). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Αθήνα: Γρηγόρη.
- Βεργίδου, Α. (2016). *Οι διευθυντές/ντριες των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας: Η συμβολή τους στην αποτελεσματικότητα και στην κουλτούρα της σχολικής τους μονάδας*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών/ΤΕΕΑΠΗ, <http://hdl.handle.net/10889/10721>
- Βεργίδης, Δ. & Βεργίδου, Α. (2024^α). Εκπαιδευτικές πολιτικές στο πλαίσιο της δια βίου εκπαίδευσης: η περίπτωση των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας. Στο Α. Μπρούζος, Α. Εμβλωτής και Τ. Κολυμπάρη (Επιμ.). *Συμβολές και στάσεις στις επιστήμες της αγωγής*. Εκδόσεις Γρηγόρη, 184-205.
- Βεργίδης, Δ. & Βεργίδου, Α. (2024^β). Αξιολόγηση του Προγράμματος «Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας». Στο Χ. Γούλας, Ν. Φωτόπουλος, (Επιμ.). *Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας στη σύγχρονη Ελλάδα*. ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ, 81-100.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1996). *Διδασκαλία και μάθηση. Προς την κοινωνία της γνώσης. Λευκό βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση*. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Μουζέλης, Ν. (Επιμ.). Βεργίδης, Δ., Γκλαβάς, Σ., Κουτούζης, Μ. & Φωτόπουλος, Ν. (2012). *Όψεις και βασικά μεγέθη της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην προ μνημονίου εποχή*. ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.
- Νικολοπούλου, Β. (2017). *Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: ένας καινοτόμος θεσμός εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα. Πως η θεωρία έγινε πράξη και η καινοτομία βίωμα*. Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Σολομών, Ι. (Επιμ.) (1999). *Εσωτερική αξιολόγηση και προγραμματισμός του εκπαιδευτικού έργου στη σχολική μονάδα. Ένα πλαίσιο εργασίας και υποστήριξης*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα Αξιολόγησης.